

ДВОМІСЯЧНИЙ ЗВІТ ПРО ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Червень - липень 2023 року

Державна політика та законодавство

Постановою №568 від 6 червня 2023 року Кабінет Міністрів України вніс зміни до Про внесення змін до Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) **внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні**¹. Документ роз'яснює наступне:

- отримати компенсацію за працевлаштування ВПО може бізнес, який був створений після повномасштабного вторгнення;
- компенсація надається роботодавцю за працевлаштування ВПО, які отримали статус після введення воєнного стану;
- посилюється контроль за дотриманням умов програми, відтепер Центри зайнятості відстежуватимуть працевлаштування працівників на зазначених умовах.

У квітні 2022 року Уряд запровадив програму стимулювання бізнесу до працевлаштування ВПО. Програма має на меті прискорити адаптацію людей, які були змушені переїхати з небезпечних регіонів² та підвищити рівень зайнятості населення. За кожного працевлаштованого переселенця держава виплачує роботодавцю компенсацію в розмірі мінімальної заробітної плати (6700 грн) протягом 2 місяців. У 2022 році програмою скористалися понад 10 000 підприємців та були працевлаштовані майже 18 000 ВПО.

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України презентувало **Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб"**³. Закон був прийнятий ще у 2014 році і наразі не відповідає викликам повномасштабної війни: масштаби та швидкість внутрішнього переміщення різко зросли. Метою нового закону є забезпечення соціальної стабілізації ВПО шляхом їх соціального захисту, адаптації та інтеграції у громади. Законопроект відводить значну роль у роботі з ВПО (i) інституту Уповноваженого з питань ВПО, (ii) Координаційним центрам підтримки цивільного населення та (iii) Радам з питань ВПО.

Постановою Кабінету Міністрів №740 від 28 червня 2022 року "Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб"⁴ затверджено Положення про Уповноваженого з питань внутрішньо переміщених осіб. Уповноважений є посадовою особою Міністерства реінтеграції, основним завданням якого є участь у формуванні та реалізації державної політики щодо ВПО та громадян України, які покинули своє місце проживання, сприяння реалізації їхніх прав і свобод та створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції на новому місці. Зокрема, він відповідає за інформування ВПО про можливості працевлаштування у відповідних населених пунктах та надання підтримки у працевлаштуванні; вживає заходи щодо сприяння отриманню освіти ВПО та громадянами України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, тощо.

За інформацією Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, у червні **в усіх регіонах України були створені Координаційні центри підтримки цивільного населення**. Вони починають функціонувати і завданням є надання підтримки та допомоги населенню, що постраждало від війни, а саме ветеранам, сім'ям військово-службовців, дітям, ВПО, людям похилого віку, а також забезпечення ефективної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями та міжнародними партнерами у сфері соціального захисту та захисту прав людини. Організаційна інфраструктура включатиме такі координаційні центри при обласних військових адміністраціях та центри життєстійкості в місцевих громадах. Відповідно до **Розпорядження Закарпатської обласної військової адміністрації №558 від 05.06.2023 року**⁵ було створено такий Координаційний центр з питань

¹ Кабінет Міністрів України (2023, 6 червня). Постанова №568 "Про внесення змін до Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/568-2023-n#Text>

² Це стосується територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, або територій, тимчасово окупованих російською федерацією. Перелік таких територій затверджений відповідним Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №309 від 22 грудня 2022 року та періодично оновлюється.

³ Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (2023, 12 серпня). Новий законопроект про ВПО – відповідь на виклики повномасштабного вторгнення. <https://minre.gov.ua/2023/08/12/novyi-zakonoprojekt-pro-vpo-vidpovid-na-vyklyky-povnomasshtabnogo-vtorgnennya/>

⁴ Кабінет Міністрів України (2022, 28 червня). Постановою №740 "Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2022-n#Text>

⁵ Закарпатська обласна військова адміністрація (2023, 5 червня). Розпорядження № 558 про Координаційний центр підтримки цивільного населення. <https://carpathia.gov.ua/npas/pro-koordinatsiyniy-tsentri-pidtrymky-tyvilnoho-naseleння>

підтримки цивільного населення. Основним завданням цього Центру є надання допомоги цивільному населенню, яке постраждало від війни. Йдеться насамперед про адаптацію та покращення умов життя населення, вирішення питань соціального захисту, професійного навчання, забезпечення житлом, консультування з питань працевлаштування, психосоціальної, медичної та юридичної підтримки. Створені робочі групи за відповідними напрямками.

Зважаючи на велику кількість ВПО, деякі громади створили Ради з питань ВПО для сприяння їх інтеграції та роботі місцевих органів влади щодо забезпечення прав та інтересів ВПО. Для врегулювання діяльності таких рад **Кабінет Міністрів прийняв Постанову "Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб"**.⁶ Основними завданнями таких рад є сприяння соціальному захисту ВПО, їх працевлаштуванню, забезпеченню житлом, наданню психосоціальної, медичної та правової допомоги тощо. Рада буде складатися з 18 членів, 9 з яких є ВПО, 6 представників органу влади, при якому утворюється Рада, та 3 представники громадських організацій, які займаються захистом прав ВПО. Крім того, Постанова рекомендує: обласним, міським та районним військовим адміністраціям утворити ради з питань ВПО до 1 вересня 2023 року.

20 липня 2023 року Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів розглянув аналіз практики застосування **Закону № 2179-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій"**.⁷ Він підтвердив позитивний розвиток національної системи кваліфікацій, яка створила можливості для українців підтвердити свою професійну кваліфікацію, отриману поза системою формальної освіти, та працевлаштуватися на більшу кількість затребуваних під час війни вакансій у певній галузі. Відповідно до Закону, професійні стандарти розробляються та затверджуються розробником професійного стандарту, яким може бути, зокрема, роботодавець. Це законодавче нововведення є важливим, оскільки саме бізнес знає, якими навичками, знаннями та компетенціями повинні володіти його працівники. Крім того, професійні стандарти тепер прив'язані до тарифної системи оплати праці, що позитивно вплине на розмір заробітної плати.⁸

З моменту набрання чинності Законом було створено додаткові **центри професійної кваліфікації**, де люди можуть підтвердити свою професійну кваліфікацію, здобуту шляхом неформальної або інформальної освіти, а також введено низку нових повних та часткових кваліфікацій. Станом на липень створено 31 кваліфікаційний центр з 148 унікальними професійними кваліфікаціями, які вже працюють у 12 областях України та м. Києві.⁹ Ряд компаній також отримали право оцінювати кваліфікацію працівників для подальшої сертифікації та працевлаштування. Крім того, Уряд затвердив перелік робіт, які не потребують наявності в особи професійної або часткової професійної кваліфікації. Це професійні роботи, які потребують мінімального обсягу знань для виконання простих завдань, у тому числі із застосуванням ручних інструментів. Таким чином, Закон створює умови для сприяння зайнятості населення країни, що стосується не тільки випадків, коли особа має професійну кваліфікацію, а й випадків, коли така кваліфікація відсутня. Починаючи з березня 2023 року, всі професійні стандарти, що розроблятимуться в Україні, включатимуть рівень Національної рамки кваліфікацій, яку було порівняно з Європейською рамкою кваліфікацій. Це означає, що створюється сприятливий клімат для інвестицій європейського бізнесу в Україну під час та після війни.

Постановою Кабінету Міністрів України №553 від 2 червня 2023 року затверджено Порядок надання державній службі зайнятості інформації, необхідної для організації працевлаштування осіб з інвалідністю.¹⁰ Відповідно до ст.18 Закону України №875 "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" від 21 березня 1991 року, підприємства, установи, організації, фізичні особи – підприємці, які використовують найману працю, зобов'язані виділяти і створювати робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю, у тому числі облаштовувати спеціальні робочі місця, створювати умови праці для таких осіб з урахуванням індивідуальних програм реабілітації, забезпечувати інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством.

Підготовлений у липні 2023 року до другого читання проєкт Закону про внесення змін до Кодексу законів про працю України (реєстраційний № 8244) передбачає гармонізацію національного трудового законодавства з положеннями Директиви Ради 2001/23/ЄС від 12.03.2001 щодо захисту прав працівників у випадку передання підприємств або

⁶ Кабінет Міністрів України (2023, серпень 2023). Постанова № 812 "Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб".

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-typovoho-polozhennia-pro-radu-z-pytan-vnutrishno-s812-40823>

⁷ Верховна Рада України (2022, 1 квітня). Закон України № 2179-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2179-20#Text>

⁸ Прес-служба Верховної Ради України. (2023, 21 липня). Завдяки рішення парламенту українці отримали можливість визнання самоосвіти, а бізнес – приймати на роботу працівників за наявності часткової кваліфікації. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239282.html

⁹ Національне агентство кваліфікацій (НАК). Інформація про центри професійної кваліфікації. <https://data.nqa.gov.ua/qualification-centers/>

¹⁰ Кабінет Міністрів України (2023, 2 червня). Постанова №553 "Деякі питання організації працевлаштування осіб з інвалідністю". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2023-n#Text>

бізнесів чи частин підприємств або бізнесів до інших власників. У разі прийняття відповідного закону, продавець і покупець бізнесу зобов'язані заздалегідь до передачі бізнесу повідомити профспілки або іншим представникам працівників про деталі такої угоди; правові, економічні та соціальні наслідки продажу бізнесу для працівників та інше.

Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо пропорційного обчислення страхового стажу особам, які працювали за межами України (реєстраційний номер 94534). Законопроектом пропонується врегулювати питання обчислення страхового стажу осіб, які працювали за межами України, для визначення розміру пенсії. Це торкнеться близько 1 мільйона майбутніх пенсіонерів. Положення законопроекту поширюються на всіх громадян, які працювали під час вимушеної імміграції. Після повернення в Україну та при призначенні пенсії період роботи за кордоном буде зараховуватися до загального трудового стажу. Законопроектом пропонується розширити перелік механізмів отримання пенсії, у тому числі шляхом звернення до консульських установ.

Тенденції на ринку праці та розвитку підприємництва

За даними Оцінки впливу на людей¹¹, **60 відсотків усіх опитаних домогосподарств і 73 відсотки ВПО повідомили, що робота членів їхніх домогосподарств постраждала в один або кілька способів з початку війни, насамперед, через втрату роботи, скорочення заробітної плати та скорочення робочого часу.** Більше половини опитаних домогосподарств повідомили про зменшення доходів (65%) - цей показник був вищим серед ВПО (74%). Водночас респонденти повідомили про зменшення доступу до оплачуваної роботи як основного джерела доходу.

Опитані домогосподарства вказали як на високий рівень безробіття, так і на зниження рівня оплачуваної роботи як основного джерела доходу. Приблизно у 39% домогосподарств ніхто з членів сім'ї не працював. Водночас, серед домогосподарств з членами працездатного віку (18-59 років) 74% мали хоча б одного працюючого члена, тоді як 26% не мали жодного працюючого члена. Серед домогосподарств, де працював хоча б один член: 79% були зайняті на оплачуваній роботі, 21% - на роботі з неповним робочим днем або на тимчасовій роботі, а 11% - у власному бізнесі. З гендерної точки зору, **було виявлено, що дохід домогосподарств від регулярної зайнятості та пенсії був помітно вищим у домогосподарствах, очолюваних чоловіками, ніж у домогосподарствах, очолюваних жінками.**

Тенденції на ринку праці у 2023 році свідчать про поступове відновлення малого та середнього бізнесу та підвищення ділової активності, насамперед у тих секторах економіки, які є важливими для країни, що воює. Одним з маркерів, який найкраще описує наявність вищезазначених процесів, є зростання попиту на працівників відповідних професій. **Топ-10 професій** за кількістю наявних вакансій на Єдиному порталі вакансій¹² виглядає наступним чином: *продавець-консультант; водій; менеджер з продажу; бухгалтер; кухар; інженер; лікар; вантажник, швачка, фармацевт.* За кількістю вакансій, поданих роботодавцями безпосередньо до Державної служби зайнятості, найбільша кількість вакансій зареєстрована у Києві, Львові, Дніпрі, Одеській та Київській областях.¹³

Традиційно найбільша кількість вакансій була подана роботодавцями в розрізі професій:

- кваліфіковані робітники з інструментом - 21% всіх поданих вакансій (швачка, електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсар-ремонтник, слюсар-сантехнік, електрогазозварник, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, пекар);
- робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин - 16% (водій, тракторист, токар, оператор АЗС, дорожній робітник, машиніст екскаватора, водій навантажувача, фрезерувальник, оператор верстатів, оператор крану);
- працівники сфери торгівлі та послуг - 15% (продавець, кухар, охоронець, офіціант, соціальний працівник, бармен, перукар, медсестра, поліцейський).

При цьому у базі даних Служби зайнятості є **пропозиції роботи з відносно високою заробітною платою**, наприклад: фахівець з розробки програмного забезпечення, інженер-програміст, ливарник металів і сплавів, слюсар-інструментальник, агроном, модельєр-конструктор, токар, фрезерувальник тощо. Слід зазначити, що роботодавці пропонують високий рівень винагороди висококваліфікованим працівникам з досвідом роботи за виконання складних завдань або за роботу в особливих умовах.

¹¹ Ініціатива організації ІМПАСТ та Центру сталого миру та демократичного розвитку (2023, червень). Звіт: Оцінка впливу на людей. <https://www.undp.org/ukraine/publications/human-impact-war-ukraine>

¹² Державна служба зайнятості (2023). Єдиний портал вакансій <https://jobportal.dcz.gov.ua>

¹³ Прес-служба Державного центру зайнятості. (2023, 18 липня). Які вакансії є зараз актуальними на ринку праці? <https://www.dcz.gov.ua/novyna/yaki-vakansiyi-ye-zaraz-aktualnyymi-na-rynku-praci>

Роботодавці часто вимагають від претендентів таких навичок, як знання іноземної мови, вміння працювати в стресових ситуаціях, гнучкість, комунікабельність, мобільність та адаптивність.

За даними Державної служби зайнятості, кількість переселенців, які бажають долучитися до **програми освітніх ваучерів**, зростає. Лише з 1 червня було отримано 1353 заявки від переселенців, що значно більше, ніж з початку року. Покращенню статистики серед ВПО сприяло запровадження можливості подати заявку на отримання ваучера онлайн. Наразі серед професій та спеціальностей, які люди обирають для навчання, переважає робітнича сфера. Найпопулярнішими видами ваучерів є курси медсестер, кухарів, психологів, водіїв автотранспортних засобів, соціальних працівників, електрогазозварювальників, приватних охоронців та трактористів-машиністів.

У червні **було зареєстровано понад 31 000 нових фізичних осіб-підприємців**, що є найвищим показником не лише з початку війни, а й за останні 3 роки. З початку року українці відкрили майже 134 000 нових підприємств.¹⁴ Роздрібна торгівля залишається найпопулярнішою сферою для відкриття бізнесу. У першій половині року в цьому секторі розпочали свою діяльність понад 38 000 нових фізичних осіб-підприємців. Далі в рейтингу популярності йдуть комп'ютерне програмування, інші індивідуальні послуги, оптова торгівля та ресторанный бізнес. Серед регіонів лідером за кількістю новостворених ФОП став Київ. За перше півріччя у столиці було зареєстровано понад 19 000 нових підприємців. На другому та третьому місцях - Дніпропетровська та Львівська області, в кожній з яких з початку року було відкрито понад 10 000 ФОП.

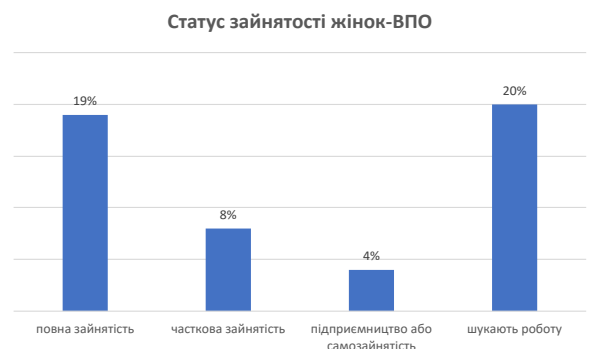
Державна служба зайнятості запускає **новий безкоштовний цифровий сервіс - онлайн-тест "Моя професія"**¹⁵ для тих, хто обирає майбутню професію; хто незадоволений своєю поточною роботою; має хобі, але не знає, як на ньому заробити; закінчив школу і не знає, що робити далі, тощо.

На початку липня стартувала **платформа «Резерв для державної служби на деокупованих територіях»**¹⁶ (проект Міністерства реінтеграції та Національного агентства з питань державної служби). Мета цього резерву – забезпечити кадрами обласні військові адміністрації та інші державні органи, які відновлять роботу на деокупованих територіях. До резерву набирають вмотивованих фахівців різних спеціальностей. Найбільшим попитом користуються фахівці державної служби та місцевого самоврядування. Також є пріоритетна потреба у лікарях та вчителів. У разі необхідності буде проводитися перепідготовка. На початку цієї кампанії серед претендентів було більше жінок, але зараз активність проявляють і чоловіки. Щоб потрапити до кадрового резерву, людині потрібно подати заявку на сайті Національного агентства з питань державної служби.

Жінки ВПО

За даними дослідження економічної активності жінок-ВПО та їхніх стратегій щодо відновлення джерел доходу, проведеного Info Sapiens у січні-березні 2023 року:¹⁷

- Загалом 24% українських працівників втратили роботу внаслідок повномасштабної війни, а серед жінок-ВПО цей показник удвічі вищий – половина працівників, які працювали до війни і втратили роботу. Лише 31% жінок-ВПО мають роботу проти 59% серед чоловіків-ВПО та місцевих чоловіків і 45% серед місцевих жінок.
- Зокрема, 19% жінок-ВПО працюють на умовах повної зайнятості, 8% працюють неповний робочий день, 4% є підприємцями або самозайнятими; 20% жінок-ВПО шукають роботу.
- Фінансове становище жінок-ВПО є кращим у північних та західних регіонах України, а основні стратегії відновлення доходів жінок-ВПО є наступними:
  - а) Неповна зайнятість: частка працівників, зайнятих неповний робочий день, серед працюючих жінок зростає з 14% до 26%, тоді як частка працівників, зайнятих повний робочий день, та самозайнятих зменшилася внаслідок повномасштабної війни;

¹⁴ Opendatabot, аналітичний портал. <https://opendatabot.ua/analytics/fop-record-2023>

¹⁵ Державний центр зайнятості. Платформа для профорієнтації та розвитку кар'єри. <https://myprofession.com.ua/#>

¹⁶ Національне агентство України з питань державної служби. <https://reserve.nads.gov.ua>

¹⁷ Info Sapiens Int LLC для Німецького товариства міжнародного співробітництва Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (2023, квітень). Дослідження економічної активності жінок-ВПО та їхніх стратегій щодо відновлення джерел доходу https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/266/ISInt_IDPs_women_report.pdf

- b) Дистанційна робота: 30% жінок-ВПО працюють віддалено проти 15% чоловіків-ВПО, 7% місцевих жінок і 5% місцевих чоловіків;
- c) Виплати соціального забезпечення та гуманітарної допомоги (зокрема, виплати ВПО).
- 44% жінок-переселенок зазначили, що їм потрібно знайти роботу для збільшення доходу, а 4% - для того, щоб розпочати підприємницьку діяльність. Жінки ВПО шукають роботу з гнучким графіком (41%), віддалену роботу (29%) та неповну зайнятість (28%). Лише половина жінок-ВПО шукають роботу на повний робочий день (проти двох третин чоловіків-ВПО та місцевих мешканців).
- Основними проблемами при пошуку роботи для жінок ВПО є наступні: 1) невизначеність щодо місця проживання; 2) відсутність вакансій та дисбаланс на ринку праці; 3) домашні обов'язки, догляд за дітьми та іншими членами сім'ї; 4) труднощі з тим, щоб дістатися на роботу, або відсутність транспорту; 5) поганий психологічний стан жінок-ВПО; 6) дискримінація; 7) відсутність постійного доступу до Інтернету; 8) недостатнє знання англійської та української мови.
- Бізнес-потенціал серед жінок-ВПО втричі нижчий, ніж серед чоловіків-ВПО: 5% жінок-ВПО планують розпочати власну справу проти 18% чоловіків-ВПО. Серед жінок ВПО, які хотіли б розпочати власну справу у сфері торгівлі, освіти, ІТ та індустрії краси, пріоритетними сферами підприємницької діяльності є торгівля, освіта та індустрія краси.
- Основними перешкодами для жінок-ВПО на шляху до відкриття бізнесу є відсутність стартового капіталу для розвитку (73%) та брак знань і досвіду (50%, зокрема, з питань започаткування нового бізнесу, бухгалтерського обліку та законодавства); приблизно третина жінок-ВПО, які бажають змінити професію або розпочати власну справу, не знають, з чого почати.

Молодь

За даними дослідження "Найкращий роботодавець 2022: де українці хочуть працювати під час війни та які пріоритети у кандидатів", проведеного компанією "ЕРНСТ ЕНД ЯНГ Україна"¹⁸:

- Більше половини респондентів (61% студентів) зазначили, що через війну їм стало складніше отримати бажану роботу.
- Майже 80% молодих фахівців стикаються з труднощами при пошуку роботи. Серед основних причин студенти називають недостатній досвід роботи, брак знань чи навичок, високу конкуренцію на ринку праці та обмежену кількість вакансій за фахом.
- Вже понад 5 років поспіль ІТ залишається найпривабливішою галуззю як для кандидатів з досвідом роботи, так і для студентів. Окрім ІТ-компаній, обидві групи респондентів хотіли б працювати у швидкозростаючих галузях виробництва споживчих товарів (FMCG) та ритейлу. У 2022 році значно зріс інтерес до працевлаштування в державному секторі України, а саме в таких державних установах, як Офіс Президента України, Верховна Рада України та Збройні сили України.
- (i) Можливість кар'єрного росту та (ii) професійного та особистісного зростання (можливість самореалізації) є найбільш важливими критеріями для студентів при виборі роботодавця (78% та 70% респондентів відповідно). Молоді фахівці також приділяють більше уваги (iii) готовності компаній брати на роботу студентів (67%) та (iv) наявності програм стажування (67%), що корелює з вищезазначеними труднощами у пошуку роботи. (v) Рівень заробітної плати зараз настільки ж важливий, як і два вищезгадані фактори (67%).
- Важливо, що шукачі роботи (58% студентів) зараз віддають перевагу роботі в компанії, яка дозволяє працювати віддалено/ дистанційно.

¹⁸ EY Ukraine (2023, квітень). Дослідження "Найкращий роботодавець 2022: де українці хочуть працювати під час війни та які пріоритети у кандидатів"
https://www.ey.com/uk_ua/news/2023/04/best-employer-survey-2023